

Toolbox Meertaligheid in de Kinderopvang

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Veelgebruikte termen	4
Thema 1: Omgaan met meertalige kinderen	5
Thema 2: Meertalige kinderen en samenspel	10
Thema 3: Meertalige ontwikkeling	14
Thema 4: Ouders en meertaligheid: vragen en adviezen	21
Thema 5: Meertaligheid in de kinderopvang: methoden en beleid	27
Verder lezen	33
Dankwoord	35
Colofon	36

Inleiding

In deze toolbox over meertaligheid in de kinderopvang komen verschillende thema's aan bod die relevant zijn voor pedagogisch medewerkers (pm'ers) en gastouders die omgaan met jonge kinderen (0-4 jaar) die meerdere talen (gaan) verwerven. Misschien werk je op een meertalige kinderopvang, of heb je op je groep vaak te maken met meertalige of anderstalige kinderen. De toolbox geeft informatie en tips over meertaligheid op de kinderopvang. De vijf hoofdthema's zijn ingedeeld in vragen die apart van elkaar gelezen kunnen worden. Dit is een interactief document, dat betekent dat er op knoppen geklikt kan worden om naar pagina's, thema's en vragen te springen, die voor jou als lezer het relevantst zijn. Er zijn ook externe links toegevoegd naar websites die interessant kunnen zijn en meer informatie kunnen bieden. Daarnaast zijn enkele onderwerpen ook behandeld in interviews met onderzoekers, pm'ers en een logopedist. Deze video's zijn via een link te vinden.

Deze toolbox is ontwikkeld naar aanleiding van een onderzoek naar taalverwerving bij kinderen op meertalige kinderopvangcentra door de onderzoekers van Project MIND aan de Universiteit van Amsterdam, en gepubliceerd in samenwerking met projectgroep Het Jonge Kind van SLO.

Veelgebruikte termen

- **Eentalig:** als een persoon één taal kent, is deze eentalig. Als er op de kinderopvang één taal gebruikt wordt, is het beleid eentalig.
- **Meertalig:** als een persoon meerdere talen beheerst, is deze meertalig. Deze hoeft niet elke taal even goed te kennen. Misschien kan iemand wel lezen in een taal, maar spreekt deze de taal niet vloeiend. Dan is iemand nog steeds meertalig. Het beleid op de kinderopvang kan in sommige situaties ook meertalig zijn. Dan wordt er, naast Nederlands, ook een andere taal gebruikt voor een deel van de tijd.
- **Anderstalig:** als een kind een andere taal-achtergrond heeft en niet de taal kent die op de kinderopvang gebruikt wordt, dan wordt dit kind 'anderstalig' genoemd. Vaak heeft het kind dan een andere thuistaal dan het Nederlands, maar als er bij een activiteit bijvoorbeeld Engels gesproken wordt tegen een kind dat geen Engels kent, is dit kind in deze situatie ook 'anderstalig'. 'Anderstalig' is dus het kennen van een andere taal in plaats van de taal die op dat moment wordt gebruikt.

- **Eerste taal:** de taal die iemand het eerst verwerft. Dit wordt ook vaak de moedertaal genoemd en leert een kind thuis. Deze taal is vaak de taal waar iemand het beste in is.
- **Tweede taal:** iemand kan later nog een taal erbij leren. Dit is dan de tweede taal. Deze kan iemand heel goed leren beheersen, maar vaak blijft de eerste taal duidelijk beter. Als een kind vanaf jonge leeftijd twee talen heel goed leert, dan is dit verschil tussen de eerste en tweede taal niet zo duidelijk. Dan zijn het beide eigenlijk 'eerste' talen.

- **Thuistaal:** de taal, of één van de talen, die thuis wordt gesproken door de ouders van het kind. Dit is vaak ook de eerste taal van het kind.
- **Taal van de kinderopvang:** de taal die op de kinderopvang gebruikt wordt, is in bijna alle gevallen alleen Nederlands. Toch zijn er in Nederland ook kinderopvangcentra waar naast Nederlands ook nog een andere taal gesproken wordt, zoals Engels. Daarom wordt in deze toolbox vaak 'taal van de kinderopvang' gebruikt, in plaats van 'Nederlands' of 'Engels'.
- **Doeltaal:** als pm'er kies je ervoor om op een moment één specifieke taal op de groep te gebruiken, bijvoorbeeld tijdens een spel. De taal die je dan kiest, is de doeltaal: je bent bezig deze taal aan de kinderen aan te bieden.
- **VVE-indicatie:** sommige kinderen krijgen een indicatie voor voor- en vroegschoolse educatie via het consultatiebureau. Dit is voor wanneer ze risico lopen op een taal- of onderwijsachterstand. Elke gemeente heeft hier aparte eisen voor.

Thema 1: Omgaan met meertalige kinderen

Inleiding

Hoe stimuleer je de ontwikkeling van een tweede taal op de kinderopvang?

Hoe pas ik mijn taalgebruik aan aan het kind?

Hoe begeleid je een nieuw kind dat de taal/talen van de kinderopvang nog niet spreekt?

Hoe ga je om met kinderen die vooral naar een specifieke pm'er trekken, omdat die de eerste taal van het kind spreekt?

In welke taal kan je een kind het beste troosten?

Wat doe je als een kind je iets wil vertellen in een taal die je niet begrijpt?

Hoe kan je een kind helpen zijn of haar gevoelens te uiten in een nieuwe taal?

Wat doe je met kinderen die (vrijwel) niets zeggen, in welke taal dan ook?

Voorbeeldscenario

Meer informatie

Inleiding

Als pm'er krijg je vaak te maken met kinderen die thuis een andere taal dan het Nederlands spreken. Soms hebben deze kinderen al wat Nederlands opgepikt, in andere gevallen moeten ze het nog van begin af aan leren. Het is dan lastig om met een kind te communiceren en het is een grotere uitdaging om het kind op zijn gemak te laten voelen op de groep.

Het kan ook zo zijn dat jij op een meertalige kinderdagopvang werkt. Hier komen kinderen die soms al wel Nederlands spreken, maar de andere taal van de kinderopvang nog niet. Dan kan het voorkomen dat het kind het niet leuk vindt dat er tijdens een activiteit opeens een nieuwe taal wordt gesproken. Misschien vraag je je af hoe je dan de balans kan vinden tussen het welbevinden van het kind en het vasthouden aan het taalbeleid van de kinderopvang waar je werkt. In dit artikel geven we antwoord op vragen over de omgang met meertalige kinderen, zowel op de tweetalige als eentalige kinderopvang.

Samenvatting

De belangrijkste punten zijn:

- het kind voelt zich het veiligst bij de taal die het het best kent: de thuistaal. In deze taal kan je een kind het best op zijn gemak stellen. Dat kan al met een paar woorden of het gebruik van gebaren. Deze woorden in de thuistaal kunnen dan worden gebruikt om de nieuwe taal te leren;
- het kan nieuwe kinderen helpen om wegwijs gemaakt te worden door een kind dat dezelfde taal spreekt;
- een taal leer je door interactie. Door te vragen om interactie moet een kind actief met een taal aan de gang. Een kind hoeft niet per se terug te praten, maar kan wel al reageren op wat je zegt door iets te doen;
- onder invloed van taalaanbod uit de omgeving krijgt het kind steeds meer vaardigheid in verschillende aspecten van taal, zoals woordenschat, grammatica en sociale communicatie;
- sommige kinderen leren een nieuwe taal door eerst lang te luisteren en gaan pas na een tijd, misschien wel weken of maanden, praten. Er is geen reden voor paniek als een kind niks zegt in de taal van de kinderopvang. Als je twijfelt kan je na overleg met de ouders contact opnemen met een consultatiebureau.

Hoe stimuleer je de ontwikkeling van een tweede taal op de kinderopvang?

Het verwerven van een tweede taal is zeer vergelijkbaar met het verwerven van één taal. Alles wat je hebt geleerd over het stimuleren van de taalontwikkeling van een kind is dus ook van toepassing bij het leren een tweede of derde taal. Daarnaast zijn er wel tips die specifiek helpen met een tweede taal leren:

- je kunt de ene taal van een kind koppelen aan de andere taal. Als een kind bijvoorbeeld al het woord "auto" kent, kun je aan een kind vragen of ze kunnen zeggen wat iets is, terwijl je een auto aanwijst. Dan kan je zelf in de andere taal de vertaling geven. Of je zegt een woord of zin zelf in beide talen, dat mag ook;
- je kunt ook spelletjes doen waarin voorwerpen benoemd worden. Misschien vinden ze het al leuk om memory te spelen. Dan kunnen de woorden in meerdere talen op de kaartjes met de afbeeldingen. Of doe hetzelfde spel een keer in de ene taal en de volgende keer in de andere taal;
- geef materialen mee in de nieuwe taal voor mee naar huis of voor op vakantie. Zo valt die taal niet opeens helemaal weg wanneer het kind niet op de kinderopvang is. Dit kunnen bijvoorbeeld de liedjes zijn die op de kinderopvang gezongen worden.

Hoe pas ik mijn taalgebruik aan aan het kind?

Mensen passen hun taalgebruik vaak intuïtief aan een kind aan. Bedenk maar eens hoe je tegen een baby praat. Hier gebruik je vaak een hele hoge stem en maak je korte zinnen. Bij een kind doe je dit automatisch al minder. Je zinnen zijn langer en je probeert talige interactie uit te lokken. Dat doe je niet bij een baby, want je weet dat deze toch niet terug zal praten. Hetzelfde geldt voor interactie met een kind dat nog geen Nederlands spreekt. Je maakt wat kortere zinnen en kiest woorden die veel voorkomen. Het is aan te raden om met jouw taalgebruik qua niveau net iets boven dat van het kind te gaan zitten. Als het kind twee-woordzinnnetjes kan maken, maak dan zinnen van drie woorden. Probeer de verleden tijd te gebruiken als het kind de tegenwoordige tijd goed beheerst. Daarnaast is interactie heel belangrijk, dat biedt namelijk een reden voor het kind de taal te leren. Het kind merkt dan dat het nuttig is deze ook zelf te gaan gebruiken.

OMGAAN MET EEN KIND IN EEN NIEUWE TAAL

The infographic consists of five horizontal panels, each with a different background color and an illustration of a parent and child. Each panel contains a tip in Dutch and an illustration.

- Blue panel:** Illustration of a parent and child with a red coat. Text: *Coat* (in a speech bubble), *jas* (in a yellow circle), **KOPPEL DE DOELTAAL AAN DE THUISTAAL**.
- Red panel:** Illustration of a parent pointing to a fruit. Text: **BESCHRIJF VEEL DINGEN TERWIJL JE ZE DOET, VAST HEBT, OF NAAR WIJST**.
- Orange panel:** Illustration of a parent and child with a question mark in a thought bubble. Text: *Pak je schoenen maar* (in a speech bubble), **GEEF TAKEN AAN HET KIND EN KIJK OF HET KIND JE BEGRIJPT**.
- Green panel:** Illustration of a parent and child playing with blocks. Text: *Mag ik die hebben?* (in a speech bubble), **SPEEL MEE EN GEBRUIK VOOR HET KIND NUTTIGE ZINNEN OM TE LEREN**.
- Purple panel:** Illustration of a parent and child with a ball. Text: *Waar speel je mee?* (in a speech bubble), *bal!* (in a yellow circle), *Wat ga je ermee doen?* (in a speech bubble), **STEL VRAGEN AAN HET KIND EN ZET HET GESPREK VOORT**.

Hoe begeleid je een nieuw kind dat de taal/talen van de kinderopvang nog niet spreekt?

Het belangrijkste voor de ontwikkeling en het welzijn van een kind, is om te zorgen dat het zich veilig voelt. Om een anderstalig kind zich veilig en welkom te laten voelen kan het heel behulpzaam zijn om een paar woorden en zinnen te leren in de thuistaal van het kind. Als jij bijvoorbeeld “welkom”, “spelen”, “we gaan eten” en “naar de wc gaan” kan zeggen in de thuistaal van het kind, kan dit een kind op zijn gemak stellen. De woorden in de thuistaal kunnen dan ook weer gekoppeld worden aan de taal van de kinderopvang, zoals Nederlands. Dit helpt dan ook met deze taal verwerven.

Daarnaast helpt het mogen gebruiken van de thuistaal bij een veilig gevoel. Dit krijgt een kind bijvoorbeeld door door te mogen spelen met anderen met hun thuistaal. Of je kunt het kind vragen hoe dingen heten in zijn of haar thuistaal, bijvoorbeeld hoe je “hallo” zegt, hoe je papa en mama noemt, of hoe je tot drie telt. Onderzoeker Anne-Mieke en pm’er Marieke vertellen in deze kennisclip wat zij zouden doen om kinderen een veilig gevoel te geven en om te het kind te helpen wanneer ze iets niet kunnen zeggen.

[BEKIJK DE KENNISCLIP](#)

Hoe ga je om met kinderen die vooral naar een specifieke pm'er trekken, omdat die de eerste taal van het kind spreekt?

Voorals het kind nieuw is, is dit niet zo erg. Vaak wordt het kind langzaam bekend met de nieuwe taal, aangezien anderen deze wel gebruiken. Als het kind al gewend is aan de kinderopvang en de pm'ers op de groep, kan er iets meer gestuurd worden. Probeer het kind meer te laten wennen aan de nieuwe taal. Dit kan door spelenderwijs te oefenen, of wat vaker bij een kind te zetten dat de andere taal goed spreekt. Probeer het taalaanbod in balans te houden. Laat de pm'er met de nieuwe taal af en toe naar het kind komen om iets leuks te doen, of wijk even af van het taalbeleid door één op één met het kind beide talen door elkaar te gebruiken. Naarmate de taalvaardigheid van het kind in de andere taal groeit, wordt het makkelijker om hierin een balans te vinden.

BEKIJK DE KENNISCLIP

In welke taal kan je een kind het beste troosten?

Een kind kan het best getroost worden in zijn of haar thuistaal. Dit is de eerste taal die het kind heeft geleerd, de taal van zijn directe familie, de taal waar het zich het meest thuis bij voelt. Getroost worden in een andere taal, zeker als het kind deze taal nog niet (goed) beheerst, zal het kind minder snel opvrolijken. Dit kan al met een paar woorden. Als je geen woorden kent in de thuistaal van het kind is dat overigens ook geen probleem. Met non-verbale signalen als mimiek en intonatie kun je ook heel veel communiceren en het kind op zijn of haar gemak laten voelen.

Wat doe je als een kind je iets wil vertellen in een taal die je niet begrijpt?

Laat het kind merken dat je je best doet om het te begrijpen en andere manieren zoekt waarop het kind het kan uitleggen, bijvoorbeeld met gebaren. Misschien kan het kind zelf ook iets uitbeelden of tekenen. Je wilt namelijk aan kinderen leren dat ze zich moeten uitdrukken in woorden en niet bijvoorbeeld door te slaan. Als je de andere taal compleet negeert, kan dit mogelijk leiden tot ongewenst gedrag. Daarnaast is het gebruik van de thuistaal juist belangrijk voor de ontwikkeling van het kind en een goed aanknooppunt: je kunt reageren met wat het kind in een situatie zou kunnen zeggen. In de volgende kennisclip wordt meer verteld over de het gebruik van thuistaal op de kinderopvang.

EEN VEILIG GEVOEL CREËREN BIJ EEN ANDERSTALIG KIND

Hoe kan je een kind helpen zijn of haar gevoelens te uiten in een nieuwe taal?

Het kan zijn dat een kind gefrustreerd is of boos, omdat het iets niet kan communiceren. Bijvoorbeeld als een kind mee wil spelen met andere kinderen. Als het niet lukt om dit te uiten, kan dit tot boosheid leiden. Het kind pakt het speelgoed van de andere kinderen af. Als de pm'er dit ziet gebeuren, kan het helpen om het kind voor te doen wat ze zouden kunnen zeggen. Bijvoorbeeld "Mag ik meedoen?" of "Mag ik die pop na jou?" Op die manier leert het kind zich te uiten. Structuur toevoegen tijdens het spelen kan ook helpen, zodat het kind weet wat de verwachting is. Bijvoorbeeld als je een kind wil leren om de beurt te spelen. Dan kan je een paar snelle beurten doen met een wekker, waarna er gewisseld wordt, zodat het kind snapt wat de bedoeling is.

Wat doe je met kinderen die (vrijwel) niets zeggen, in welke taal dan ook?

Het kan zijn dat meertalige kinderen op de kinderopvang niks zeggen, zowel in het Nederlands als in de thuistaal. Het eerste wat je dan kan doen, is bij de ouders nagaan of dit thuis ook het geval is. Er kunnen namelijk meerdere dingen aan de hand zijn. Misschien is er sprake van een stille periode, waarbij een kind een paar weken of maanden alleen luistert. Als kinderen een tweede taal leren, kan het zo zijn dat ze een tijdje niets zeggen op de kinderopvang. Dit betekent niet dat er een probleem is, het kind is simpelweg de nieuwe taal in zich aan het opnemen.

Als er geen sprake is van een stille periode, kan het zo zijn dat het kind kans heeft om een [taalachterstand](#) op te lopen. In dat geval is het verstandig om contact op te nemen met een consultatiebureau.

Voorbeeldscenario

Matthias (3) is nog niet zo heel lang op de kinderopvang. Zijn ouders zijn pas twee maanden geleden vanuit Duitsland naar Nederland verhuisd. Op de kinderopvang wordt zowel Nederlands als Engels gesproken met de kinderen. Matthias is zelf vooral nog heel stil, maar zegt wel af en toe een of twee woorden. Vandaag ging Matthias samen met Carlos spelen met de speelgoedkassa. Beide kinderen lijken kassamedewerker te willen zijn: Matthias duwt Carlos weg van achter de kassa voordat hij op de stoel kan zitten. Carlos roept terug: "Nee, ik wil!" Matthias gooit uit frustratie het speelgoedeten op de grond.

Wat kan je doen als een kind zijn frustratie nog niet verbaal kan uiten?

Het is voor Matthias nog best moeilijk en spannend op de kinderopvang. Hij hoort twee nieuwe talen op de kinderopvang en kan zich niet uiten in zijn thuistaal. Met zijn woorden kan hij dus nog niet bereiken wat hij wil. In een situatie als deze is het dus belangrijk dat Matthias wel de woorden krijgt om aan te geven dat hij graag achter de kassa wil zitten. Je kunt naar hem toegaan en uitleggen hoe hij dat kan doen, bijvoorbeeld: "Hee Matthias, had jij daar willen zitten? Dan kan je vragen 'Mag ik daar zitten?' Zo snapt Carlos ook wat jij bedoelt." Pm'ers Desiree en Marieke hebben meer tips over wat zij zouden doen in deze situatie in deze video.

BEKIJK DE CASUSCLIP

Meer informatie

Kennisdossier: [Antwoorden op vragen over omgaan met meertaligheid in het onderwijs in het Nederlandse taalgebied.](#)

Meertalig.nl: [Vragen van leraren over meertaligheid in het onderwijs.](#)

Thema 2: Meertalige kinderen en samenspel

Inleiding

Hoe zorg je ervoor dat kinderen openstaan voor andere talen en kinderen met een andere taalachtergrond?

Wat als kinderen onderling een taal spreken die niet tot één van de talen van de kinderopvang behoort? Beperkt dit de taalontwikkeling?

Wat moet je doen als kinderen met dezelfde taalachtergrond alleen met elkaar optrekken?

Als kinderen met een andere taalachtergrond (onbewust) buitengesloten worden, hoe kan je deze aansluiting dan bevorderen?

Voorbeeldscenario

Meer informatie

Inleiding

Als er veel kinderen met verschillende taalachtergronden op de groep zijn, of er worden verschillende talen op de kinderopvang gesproken, dan kan dat voor andere situaties zorgen dan op een groep waar alleen Nederlands gebruikt wordt.

Dit kan heel leuk zijn: zo kunnen kinderen al een beetje bekend raken met meerdere talen en kunnen er spelletjes gespeeld worden die de meerdere talen van de kinderen gebruiken. Het is bijvoorbeeld leuk om dierenspelletjes te spelen en te vragen hoe dieren in andere talen heten, en hoe ze dierengeluiden, zoals 'kukeleku', in hun taal nadoen. Maar soms kunnen al die nieuwe talen op de kinderopvang best spannend zijn. Kinderen kunnen dan bijvoorbeeld wat meer willen optrekken met kinderen die dezelfde taal kennen, of ze blijven een tijdje stil en verlegen, omdat ze de taal of talen op de kinderopvang nog niet kennen. In de vragen hieronder wordt hier verder op ingegaan.

Samenvatting

De belangrijkste punten zijn:

- het gebruik van de thuistaal tijdens het spelen met elkaar belemmert niet het leren van Nederlands of een andere taal. Sta gerust toe dat kinderen deze samen gebruiken, ze werken nog steeds aan hun taalontwikkeling;
- aan alle kinderen uitleggen dat er meerdere talen zijn en dat dit normaal of zelfs leuk is, helpt dat alle anderstalige en meertalige kinderen welkom voelen;
- activiteiten waarin de thuistalen van kinderen worden gebruikt dragen bij aan de acceptatie van die talen onder andere kinderen;
- je kunt meespelen met groepjes kinderen en helpen als ze woorden of zinnen niet kennen;
- soms trekken kinderen alleen op met kinderen met dezelfde thuistaal. Dit kan komen door verlegenheid of nog moeite hebben met de taal van de kinderopvang. Als pm'er kun je de groepsdynamiek opbreken door een spel te doen met een grotere groep kinderen.

Hoe zorg je ervoor dat kinderen openstaan voor andere talen en kinderen met een andere taalachtergrond?

Kinderen met een andere taalachtergrond kunnen zich soms wat minder vertrouwd voelen op de groep, en andere kinderen kunnen het misschien raar vinden dat een kind hun taal niet kent, of een eigen taal heeft. Om dit te voorkomen, kan het helpen om kinderen bewust te maken dat er andere

talen bestaan dan die zij zelf kennen, en dat dat iets heel leuks en interessants is. Het creëren van bewustwording en acceptatie van een andere taalachtergrond wordt ook wel talensensibilisering genoemd. Hiermee maak je duidelijk dat andere talen kennen iets normaal is, waardoor een anderstalig kind zich meer welkom voelt en andere kinderen dit minder vreemd vinden. Dit kan je bijvoorbeeld doen door met de groep kinderen samen woorden bij een thema in meerdere talen te leren, of tot tien te tellen in meerdere talen. Dan kan je aan meertalige kinderen te vragen hoe zij iets in hun taal zeggen, zodat ze kunnen laten zien hoeveel ze weten. Er zijn ook kinderversjes en liedjes die in meerdere talen bekend zijn, die je op de groep kan laten horen. Deze zijn bijvoorbeeld te vinden op de website [Mama Lisa's World](https://www.mamalisa.nl/).

Daarnaast kan je een anderstalig kind die de taal van de kinderopvang nog niet zo goed kent, koppelen aan andere kinderen, zodat ze al een maatje hebben. Is er een kind op de groep die heel sociaal en openhartig is naar nieuwe kinderen? Of misschien is er een kind dat ook de thuistaal van het nieuwe kind kent? Dan kan je het nieuwe kind samen met dat kind laten spelen. Het spreken van dezelfde taal zorgt er dan voor dat het kind zich sneller op zijn of haar gemak voelt.

Wat als kinderen onderling een taal spreken die niet tot één van de talen van de kinderopvang behoort? Beperkt dit de taalontwikkeling?

De kans bestaat dus dat kinderen graag hun thuistaal gebruiken in plaats van de taal van de kinderopvang, wanneer ze erachter komen dat een ander kind deze ook spreekt. Men vraagt zich wel eens af of dit niet het leren van de taal van de kinderopvang in de weg zit.

Dit is niet het geval: het toestaan van het gebruik van een thuistaal helpt juist bij de taalontwikkeling van het kind. Kinderen onderling kunnen dus ook hun thuistalen samen gebruiken en oefenen tijdens het spelen. Dit kan helpen bij het leren van de taal van de kinderopvang: als anderstalige kinderen bijvoorbeeld al meer Nederlands kennen, kunnen ze soms wat Nederlands door hun thuistaal heen gebruiken. Of misschien wisselt het kind van taal om met een ander kind of een pm'er te praten in de taal van de kinderopvang. Een ander kind dat de taal op de kinderopvang nog niet zo goed kent, kan dan meeluisteren, en zo worden beide talen aan elkaar gekoppeld.

Wat moet je doen als kinderen met dezelfde taalachtergrond alleen met elkaar optrekken?

Kinderen met dezelfde taalachtergrond die samen optrekken, hoeven normaal gesproken niet uit elkaar gehaald te worden. Ze hebben veel sociale steun aan elkaar en kunnen samen heel goed hun taalgebruik oefenen in een taal die hun al beter bekend is. Als ze echt nooit met anderen omgaan, kun je ze samen laten spelen in een grotere groep en andere kinderen erbij betrekken. Of start een spel met deze groep. Straf hierbij niet het gebruik van de thuistaal af, maar probeer ze te stimuleren om de taal van de kinderopvang te gebruiken. Reageer wanneer ze iets in hun thuistaal zeggen, terwijl je zelf bij de taal van de kinderopvang blijft.

SAMENSPEL MET ANDERSTALIGE KINDEREN

LEG UIT DAT ANDERSTALIGE KINDEREN WILLEN MEESPELEN

VRAAG OF ZE DE TAAL VAN DE KINDEROPVANG KUNNEN GEBRUIKEN
(ALS ZE DIE KENNEN)

BETREK ALLE KINDEREN EN SPREEK ZELF DE TAAL VAN DE OPVANG

GEEN KINDEREN DIE WILLEN MEESPELEN IN DE DOELTAAL? THUISTAAL MAG!

Als kinderen met een andere taalachtergrond (onbewust) buitengesloten worden, hoe kan je deze aansluiting dan bevorderen?

Soms komt het voor dat kinderen op de kinderopvang onbewust anderen tijdens gezamenlijk spel buitensluiten doordat ze onderling hun gedeelde thuistaal praten, terwijl ze ook de taal van de kinderopvang kennen. Dit bedoelen ze misschien niet zo, maar kan wel vervelend zijn voor het kind dat samen wil spelen, maar dan niet snapt wat ze zeggen. In deze kennisclip wordt verteld wat je kunt doen wanneer kinderen met verschillende taalachtergronden niet vanzelf met elkaar optrekken.

Wees zelf de schakel, leg uit dat een kind misschien wil meespelen, maar hun niet verstaat.

BEKIJK DE KENNISCLIP

Ook als je als pm'er de thuistaal niet kent, kan je zelf meespelen om ervoor te zorgen dat iedereen het leuk met elkaar heeft. Als jij dan de taal spreekt die iedereen kent of leert, dan zullen alle kinderen deze ook vaak proberen te gebruiken. Daarnaast kun je ook praten met de kinderen en uitleggen dat niet iedereen dezelfde taal spreekt, maar dat ze dan nog wel graag willen meedoen. Zeg hierbij niet dat de thuistaal van de kinderen fout is, maar dat het gezelliger is als iedereen kan meedoen in een taal die ze kennen.

Voorbeeldscenario

Op kinderopvang De Vlieger wordt door alle medewerkers alleen Nederlands gesproken. Er is dus geen meertalig taalbeleid. Er zijn wel veel kinderen op de groep die van huis uit een andere taal spreken dan het Nederlands. Zo schakelt Leyla over op Arabisch als ze met Ibrahim speelt en zegt Kevin tussendoor af en toe een Engels woord tegen de pm'er.

Moeten deze kinderen gecorrigeerd worden wanneer ze hun thuistaal spreken? Wat is de beste keuze hierin voor het leren van Nederlands?

Het is voor kinderen met een andere taalachtergrond belangrijk is dat hun thuistaal wordt erkend. De thuistaal is een deel van wie zij zijn, van hun identiteit, en door die thuistaal te kunnen spreken erken je hun identiteit. Daarnaast helpt het ze ook om zich veilig te voelen. Het is daarom heel belangrijk om kinderen niet te corrigeren als ze hun thuistaal spreken. Geef juist aandacht aan die thuistaal, laat Leyla en Ibrahim de andere kinderen wat Arabische woorden leren en laat Kevin ze wat leren in het Engels. Niet alleen Leyla, Ibrahim en Kevin leren dan een nieuwe taal (het Nederlands), maar de andere kinderen leren dan dat er andere talen zijn en misschien zelfs hier en daar een woord Arabisch en Engels. Zo worden de kinderen zich bewust van het feit dat er verschillende talen zijn en dat het juist knap is van Leyla, Ibrahim en Kevin dat ze ook een andere taal kennen.

Als je merkt dat Leyla en Ibrahim bijna altijd met elkaar spelen en daardoor weinig Nederlands spreken, is het uiteraard wel belangrijk om andere kinderen bij hun spel te betrekken. Hierbij kan de pm'er veel dingen herhalen in het Nederlands en zelf woorden en zinnen gebruiken die handig zijn voor de kinderen om te leren.

Meer informatie

[Talensensibilisering bij kleuters: tips voor de klas- en schoolpraktijk](#)

[Kennisdossier: Antwoorden op vragen over omgaan met meertaligheid in het onderwijs in het Nederlandse taalgebied.](#)

[Meertalig.nl: Vragen van leraren over meertaligheid in het onderwijs.](#)

Thema 3: Meertalige ontwikkeling

Inleiding

Wat zijn de voordelen van meertalig opgroeien?

Zitten er nadelen aan een meertalige opvoeding?

Moet een kind een taal perfect leren spreken om meertalig te zijn?

Wat is een normale ontwikkeling voor een kind dat meertalig opgroeit?

Wat zijn de verschillen tussen eentalige en meertalige kinderen in hun ontwikkeling?

Lopen kinderen geen taalachterstand op als ze meertalig worden opgevoed?

Wanneer moet ik me zorgen gaan maken om de taalontwikkeling van een meertalig kind?

Is het erg als kinderen verschillende talen door elkaar gebruiken?

Leert een kind een taal zonder het actief te gebruiken?

Voorbeeldscenario

Meer informatie

Inleiding

Kinderen worden geboren met het vermogen één of meerdere talen te leren en verwerven dit in hun jeugd in stappen. Dit is het geval voor eentalige kinderen, maar voor meertalige kinderen is dat niet anders.

Wel zijn er een aantal dingen die anders verlopen wanneer kinderen meertalig worden opgevoed, zoals de ontwikkeling van de woordenschat en het husselen van talen. Daarnaast biedt meertaligheid vooral veel voordelen, maar zijn er ook een paar aandachtspunten die te maken hebben met hoe de omgeving naar meertaligheid kijkt. Bij dit thema behandelen we dit soort vragen. Hier wordt vooral veel achtergrondinformatie gegeven over de meertalige ontwikkeling, zodat je als pm'er weet wat normaal is en om bepaalde zorgen weg te nemen. Bij dit thema worden dus minder tips gegeven om direct toe te passen.

Samenvatting

De belangrijkste punten zijn:

- alle kinderen doorlopen een taalontwikkelingsproces. Het maakt niet uit of dit voor één of meerdere talen is;
- de stappen in de ontwikkeling staan vaak ook omschreven in observatie-instrumenten over de (taal)ontwikkeling van kinderen die vaak

- op de kinderopvang worden gebruikt;
- elk kind heeft een eigen tempo in de taalontwikkeling, ook meertalige kinderen;
- ook al zijn de meeste mensen op de wereld meertalig, in Nederland wordt meertalig zijn toch vaak nog als 'anders' gezien of zijn mensen bang dat een andere taal het Nederlands in de weg zit. Dit is niet het geval;
- één taal goed kennen helpt bij het leren van andere talen;
- meertaligheid zelf is nooit de oorzaak voor een taalachterstand of een taalontwikkelingsstoornis (TOS), daar zijn altijd onderliggende redenen voor;
- meertaligen husselen vaak hun talen door elkaar. Dit is niet verwarrend voor hen en kinderen leren vanzelf dat niet iedereen beide talen kennen;
- soms zijn kinderen die een nieuwe taal leren enkele weken of maanden heel stil. Tijdens deze 'stille periode' luisteren ze wel heel goed naar wat voor taal je aanbiedt, dus blijf veel met ze praten;
- ga in gesprek met de ouders als je je zorgen maakt om de taalontwikkeling van een kind. Blijven er twijfels? Vraag dan wat de logopedist ervan denkt of adviseer ouders vragen hierover te stellen op het consultatiebureau.

Wat zijn de voordelen van meertalig opgroeien?

Er zitten veel voordelen aan het leren van meerdere talen, al helemaal op een jonge leeftijd. Vaak gaat het leren van een nieuwe taal een stuk gemakkelijker af wanneer een kind nog jong is, aangezien er nog heel erg 'spelenderwijs' geleerd wordt, in plaats van het woorden en grammaticaregels stampen dat later op school plaatsvindt. Ook zijn kinderen die meertalig opgroeien zich meer bewust van hoe talen in het algemeen in elkaar zitten, bijvoorbeeld doordat ze de verschillen in de zinsvolgorde in verschillende talen kunnen onderscheiden. Dit wordt ook wel het meta-talig bewustzijn genoemd. Het voordeel hiervan is dat dit het op latere leeftijd ook makkelijker maakt meer nieuwe talen te leren.

Maar er zitten meer voordelen aan meertalig opgroeien, naast de voordelen die met taal te maken hebben:

- het kind kan door het leren van talen die door familieleden gesproken worden zich veel beter emotioneel uitdrukken en goede banden vormen door het spreken van deze taal. De thuistaal van ouders en grootouders is vaak heel belangrijk voor het sociale contact, ook omdat ze zich hierin vaak beter uiten;

- het kind heeft meer mogelijkheden om om te gaan met mensen van andere culturen. Het spreken van een extra taal komt natuurlijk met het kunnen praten met iedereen die ook die taal spreekt;
- de interactie met mensen uit andere culturen kan leiden tot meer begrip voor de verschillende culturen;
- als het kind de taal ook leert lezen en schrijven, geeft dit de mogelijkheid tot het verwerven van kennis en informatie die in die taal geschreven is;
- soms heeft het een economisch voordeel: een bepaalde taal kan heel handig of zelfs noodzakelijk zijn bij sommige banen, waarin samengewerkt en gecommuniceerd moet worden met sprekers van die ene taal.

Daarnaast zijn er ook mogelijke voordelen die vaak genoemd worden wanneer het over meertaligheid gaat, maar die tot dusver nog niet wetenschappelijk vaststaan. Soms laten studies een voordeel zien, maar wordt dit voordeel niet gevonden in een ander onderzoek. Zo zou meertaligheid kunnen beschermen tegen dementie, leiden tot een beter geheugen en aandacht, en emotionele en communicatieve voordelen hebben. Dit is nog niet zeker. In ieder geval is meertaligheid in deze gevallen niet nadelig.

Zitten er nadelen aan een meertalige opvoeding?

Meertaligheid heeft voornamelijk voordelen. De 'nadelen' of aandachtspunten die er eventueel kunnen zijn, hebben vooral te maken met hoe meertaligheid wordt gezien in een maatschappij waar dit niet als de standaard wordt gezien, zoals in Nederland. Dat terwijl wereldwijd de meeste mensen meertalig zijn. Veel mensen hebben bijvoorbeeld een andere thuistaal, terwijl ze op school of op het werk een andere taal spreken. In Nederland is dat niet zo, daar zijn de mensen gewend dat Nederlands zowel de thuistaal als omgevingstaal is. Deze 'norm' kan nadelig zijn voor kinderen die meertalig opgroeien:

- er is onbegrip of kritiek op de ouder die het kind meertalig opvoedt, omdat men denkt dat dit het Nederlands in de weg zit;
- kinderen zijn zich bewust dat één van hun talen in de omgeving niet de norm is, en worden onzeker. Ze willen erbij horen, dus willen of durven ze soms hun taal niet te spreken, omdat ze bang zijn als 'anders' gezien te worden. Dit kan voor ouders heel zwaar zijn, omdat een thuistaal veel waarde voor hen heeft. Deze 'geen zin'-periode gaat eigenlijk altijd weer over, maar kan best wel even duren en heel vervelend zijn op emotioneel vlak, ook voor de ouders;
- omdat het kind meerdere talen leert, moet het ook veel woorden in deze talen leren. Dit betekent dat de woordenschat per taal eerst

wat kleiner is, maar als je de woordenschat in beide talen optelt, dan hebben ze een vergelijkbare of zelfs grotere woordenschat dan eentalige leeftijdsgenoten.

In deze kennisclip wordt meer verteld over wat de voor- en nadelen zijn van een kind meertalig opvoeden en naar een meertalige kinderopvang laten gaan.

BEKIJK DE KENNISCLIP

Moet een kind een taal perfect leren spreken om meertalig te zijn?

Nee, een kind hoeft niet alle talen perfect te beheersen om meertalig te zijn. Er zijn veel verschillende manieren om meertalig te zijn. Zo kun je meerdere talen op jonge leeftijd leren en evenveel gebruiken, dan zijn de talen 'in balans'. Als je van jongs af aan meertalig opgroeit en meerdere talen tegelijk leert, heet dat 'simultane meertaligheid'. Maar het komt natuurlijk ook veel voor dat één taal meer wordt gebruikt en dus vaker geoefend wordt dan de andere taal of talen die het kind leert. Dan kan het kind vloeiender zijn in die taal dan de andere, of kent hij of zij meer woorden in één taal. Dan **ben je** alsnog meertalig. Veel mensen leren pas later een taal erbij, wat ook wel 'successieve meertaligheid' wordt genoemd. Dan **zijn er** ook nog eens verschillende taalvaardigheden: spreken, luisteren, lezen

en schrijven. Hoe goed iemand is in deze vaardigheden, verschilt ook per taal. Iemand kan een taal vloeiend leren spreken zonder in deze taal te kunnen schrijven. Of misschien leert iemand op school veel lezen en schrijven in een taal, maar gebruikt hij of zij deze taal niet om gesprekken te voeren. Daarnaast kan één taal misschien veel gebruikt worden om met vrienden over een hobby te praten, terwijl een andere taal op school gebruikt wordt om dingen als rekenen en biologie in uit te leggen. Dit kan leiden tot een andere [woordenschat](#) in beide talen.

Net zoals meertaligheid wereldwijd niet de norm is, is het dus eigenlijk ook best vreemd dat we van meertaligen verwachten dat ze alles even goed kunnen in al hun talen. Het is juist normaal om één taal beter te kunnen in een bepaalde situatie, en een andere taal misschien weer fijner te vinden in een andere.

Wat is een normale ontwikkeling voor een kind dat meertalig opgroeit?

Als een kind vanaf zeer jonge leeftijd meerdere talen leert, is het verloop van het leren van deze meerdere talen eigenlijk hetzelfde als bij een eentalig kind. Hier zit geen vertraging in. Zo zal een kind gemiddeld rond de één jaar losse woorden kunnen zeggen in beide talen, en rond de twee jaar combinaties van twee woorden kunnen maken (bijv. koekje eten). Hierbij geldt dat er grote verschillen tussen kinderen zijn in wat zij kunnen op een

bepaalde leeftijd. Sommige zullen deze mijlpalen eerder of later bereiken. Deze mijlpalen staan ook omschreven in [observatie-instrumenten](#), zoals [KJK! 0-4 jaar](#), die je misschien kent. Deze gelden als leidraad, een kind dat niet precies elke mijlpaal bereikt op een bepaalde leeftijd, heeft niet per se een taalachterstand. Schakel een logopedist in als je twijfels hebt over de taalontwikkeling.

Als een kind later pas begint met het leren van een nieuwe taal, bijvoorbeeld op de kinderopvang als ze al een paar jaar oud zijn, dan kan de taalverwerving net wat anders verlopen. Zo zijn veel kinderen die blootgesteld worden aan een nieuwe taal eerst een tijd heel stil, en zullen ze soms een aantal weken of zelfs maanden een taal niet actief gebruiken, maar juist goed luisteren. Zo'n 'stille periode' wordt dan soms gelijk gevolgd door het spreken van de eerste woorden of zinnen, liggende aan de leeftijd en de ontwikkeling van het kind. Zo zal een kind van drie niet eerst opnieuw een brabbelfase doorgaan in de tweede taal.

Wat zijn de verschillen tussen eentalige en meertalige kinderen in hun ontwikkeling?

Verschillen tussen eentalige en meertalige kinderen zitten hem dus voornamelijk in de [woordenschat](#), aangezien meertalige kinderen in beide talen woorden moeten leren. Hierdoor lijkt het meertalige kind soms langzamer een taal te leren of minder woorden te kennen, wanneer er maar naar één van de talen van het kind gekeken wordt. De

NORMALE DINGEN IN DE MEERTALIGE ONTWIKKELING

ZELFDE MIJLPALEN ALS EENTALIGEN

CODEWISSELING

DE TALEN WORDEN DOOR ELKAAR GEBRUIKT

WOORDENSCHAT VERDEELD OVER MEERDERE TALEN

REGELS EERSTE TAAL IN TWEDE TAAL

TWO DUCK-en

woordenschat van een meertalig kind is echter even groot of zelfs groter, wanneer de woorden in beide talen worden geteld. Daarnaast moet een meertalig kind ook leren dat niet iedereen meertalig is. Gelukkig leren kinderen erg snel dat hun talen verschillend zijn, en dat sommige mensen de ene taal spreken, maar de andere niet. Onderzoekers en een logopedist vertellen in deze kennisclip meer over de meertalige ontwikkeling.

BEKIJK DE KENNISCLIP

Lopen kinderen geen taalachterstand op als ze meertalig worden opgevoed?

De overeenkomsten in de taalontwikkeling van meertalige en eentalige kinderen zijn dus groter dan de verschillen. Dit is ook zo op het gebied van zorgen die kunnen ontstaan over de taalontwikkeling van het kind. **Meertaligheid is nooit de oorzaak van een taalachterstand.** Het goed leren beheersen van een thuistaal helpt juist met het leren van een andere taal, zoals Nederlands. Als een kind wel een taalachterstand heeft, zijn er altijd andere factoren die hierbij een rol spelen, zoals een omgeving waarin te weinig interactie en talig aanbod plaatsvindt. In sommige gezinnen moeten ouders bijvoorbeeld heel hard en lang werken om rond te komen, waardoor ze weinig tijd en energie kunnen steken in veel spontaan praten

en spelen met het kind, wat juist zo belangrijk is voor de ontwikkeling. Of misschien is het probleem aangeboren. Ten slotte kunnen kinderen die vaak verkouden zijn of oorontstekingen hebben (tijdelijk) minder goed horen, wat hun taalontwikkeling nadelig kan beïnvloeden.

Wanneer moet ik me zorgen gaan maken om de taalontwikkeling van een meertalig kind?

Taalachterstanden zijn moeilijk te herkennen. Bij sommige kinderen duurt het nu eenmaal langer tot ze zelf actief taal gebruiken. Daarnaast kan een kind een normale taalontwikkeling hebben in één taal, maar een andere taal nog weinig zelf gebruiken. **Misschien heeft het kind een 'stille periode'.** Dan spreekt het kind een paar weken of maanden niet de nieuwe taal op de kinderopvang, maar wordt er wel aandachtig geluisterd. Blijf veel taal aanbieden aan het kind, met veel verschillende woorden en zinnen, en laat door wijzen en gebaren duidelijk zien wat je bedoelt. Je kunt ook taken geven aan het kind, bijvoorbeeld "pak je jas maar" om te kijken of het kind je al begrijpt, ook al praat hij of zij niet.

Als een kind één taal goed beheerst voor zijn of haar leeftijd, dan is er in ieder geval geen sprake van een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Dit zou namelijk ook de andere taal beïnvloeden. Daarnaast is sowieso moeilijk een TOS vast te stellen bij een kind jonger dan vijf. Er wordt eerder gesproken over een vermoede TOS. In deze kennisclip wordt

meer verteld over waar je op kunt letten in de taalontwikkeling van een meertalig kind.

BEKIJK DE KENNISCLIP

Zelf een taalachterstand herkennen is dus moeilijk. Als je als pm'er zorgen hebt over de taalontwikkeling van een kind op de groep, praat dan eerst met de ouders over hoe zij het zien. Misschien gebruikt een kind wel veel meer de thuistaal of andere taal wanneer hij of zij thuis is. Blijven de zorgen bestaan, of twijfel je? Laat dit dan weten aan een logopedist die werkt of langskomt op de kinderopvang, of raad aan ouders aan de taalontwikkeling van hun kind te bespreken op het consultatiebureau. Misschien komt het kind in aanmerking voor een vve-indicatie.

Is het erg als kinderen verschillende talen door elkaar gebruiken?

Nee, het is niet erg als kinderen (of volwassenen) meerdere talen door elkaar gebruiken in hetzelfde gesprek of dezelfde zin, of zelfs stukjes van een woord in één taal plakken aan een stukje van een woord in een andere taal. Dit husselen van de talen, ook wel codewisseling of code-switching genoemd, is juist heel normaal. Soms zijn mensen dan bang dat dit wijst op verwarring bij het kind, maar dit laat eigenlijk zien dat het meertalige kind veel kennis opdoet van al zijn of haar talen en hier creatief gebruik van maakt. Er zitten namelijk ook regels en grammatica in deze codewisseling, ook al merken

we dat niet op. Als een kind ook heeft geleerd dat niet iedereen meertalig is, zal hij of zij ook leren dat in deze situaties het beter is om geen talen te mengen.

Leert een kind een taal zonder het actief te gebruiken?

Een jong kind kan al veel leren over een taal door vooral te luisteren naar andere mensen in de omgeving die veel tegen het kind praten. Dit praten in combinatie met wijzende gebaren helpt voor het kind al snel met het leren begrijpen van bepaalde woorden en zinnen. Ook letten baby's in de baarmoeder al op hoe de moeder praat en welke intonatie ze heeft. Pasgeborenen letten verder op klanken die om hun heen gebruikt worden.

Dit is alleen niet genoeg om alle vaardigheden binnen een taal goed te leren. Veel ouders willen graag dat hun kind een taal ook zelf vloeiend leert spreken. Hiervoor is het nodig dat het kind situaties tegenkomt waarin ze zelf ook moeten praten. Dit doen ze bijvoorbeeld om een behoefte aan te geven, zoals het openmaken van een deur of om hulp te vragen iets te pakken. Een kind dat dus alleen luistert en niet uiteindelijk een taal vaak spreekt, zal dus ook deze spreekvaardigheid niet kunnen ontwikkelen. In deze kennisclip wordt er verder ingegaan op het belang van interactie voor de taalontwikkeling en hoe je dit kunt stimuleren.

BEKIJK DE KENNISCLIP

Als er op de kinderopvang een paar uur per week een vreemde taal wordt aangeboden in de vorm van bijvoorbeeld Engelse liedjes, dan leert een kind hier wel enkele woordjes door, maar leert het kind niet spontane gesprekjes voeren. In het geval van een vreemde taal, zoals Engels, is dat niet zo heel erg. Het is nog steeds leuk om al kennis te maken met een nieuwe taal en het kind bewust te maken dat er meerdere talen zijn. Wel laat het zien dat, om goed Nederlands te leren, het belangrijk is deze taal aan te bieden in veel verschillende spontane situaties. Op de inhoudskaart van SLO voor peuters staan doelen om naartoe te werken met betrekking tot de Nederlandse taalverwerving. Deze doelen hoeven niet behaald te worden in een andere taal dan Nederlands: elk aanbod van een andere taal is bijvangst.

Voorbeeldscenario

Janek (2) komt uit een gezin waar alleen Pools wordt gesproken. Zijn ouders wonen vier jaar in Nederland en willen dat Janek goed Nederlands leert. Hij komt daarom twee dagen per week op een Nederlandstalig kinderdagverblijf.

Na vier maanden is hij nog steeds heel stil. Hij speelt wel met andere kinderen, maar communiceert alleen non-verbaal.

Is dit al reden tot zorg? Waarom? Wanneer en hoe zou er gedacht moeten worden aan extra ondersteuning?

In principe is er geen reden om je zorgen te maken als Janek geen Nederlands spreekt op de groep. Het kan zo zijn dat Janek eerst wil luisteren naar het Nederlands en dat hij pas in het Nederlands wil praten als hij het gevoel heeft dat hij dat kan. Het is goed om bij zijn ouders na te gaan of Janek thuis wel praat, in het Pools. Als dat het geval is, is er geen sprake van een taalontwikkelingsstoornis. Als Janek ook niet in het Pools praat, is het goed om contact op te nemen met een consultatiebureau. Die zullen zijn situatie bekijken en eventueel contact opnemen met een logopedist of zorgen voor een vve-indicatie. Als Janek thuis wel praat en de situatie duurt nog langer, is het ook verstandig om contact op te nemen met het consultatiebureau. Je wil voorkomen dat Janeks achterstand in het Nederlands later zorgt voor een achterstand op school. Daarnaast kan het verstandig zijn als Janek wat vaker naar de kinderopvang komt. Door vaker Nederlands te horen zal zijn ontwikkeling van het Nederlands ook sneller gaan.

Meer informatie

[Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters \(BAK\): basiswoordenlijst voor kleuters](#)

[Bureau Kwaliteit Kinderopvang: Dossier Taalontwikkeling in de Kinderopvang](#)

[KIJK! 0-4 jaar door Ab van den Bosch en Anneke Duvekot-Bimmel](#)

[Kind en Taal: Omschrijving van de taalontwikkeling per leeftijdsgroep, met praktische tips](#)

[Nederlands Centrum Jeugdgezondheid: Richtlijnen Taalontwikkeling](#)

[Overzicht Kindvolgsystemen SLO: observatie-instrumenten voor peuters](#)

[SLO aanboddoelen taal voor peuters: inhoudsdoelen pre-fase Nederlands](#)

Thema 4: Ouders en meertaligheid: vragen en adviezen

Inleiding

Welke taal/talen kan een ouder het beste met het kind spreken?

Kunnen ouders meerdere talen gebruiken met het kind?

Welke aanpak kunnen ouders thuis hanteren?

Moet een ouder een taal perfect beheersen om deze te spreken met het kind?

Moet een nieuwe taal die op de kinderopvang gebruikt wordt, ook thuis door de ouders gesproken worden?

Hoe verbind je de taal van de kinderopvang aan de thuissituatie, ook wanneer de ouders de taal van de kinderopvang niet (volledig) beheersen?

Kunnen anderen in de omgeving van het kind bijdragen aan de taalverwerving?

Wat doe je als het kind thuis niet meer wil overschakelen naar de taal van de ouders maar bij de talen van de kinderopvang blijft?

Wanneer breng je de thuistaalsituatie als pm'er ter sprake?

Voorbeeldscenario

Meer informatie

Inleiding

Ouders komen vaak met vragen over de opvoeding van hun kind bij pm'ers. Dit is ook het geval als het kind thuis een andere taal dan Nederlands of meerdere talen leert. Omdat pm'ers door ouders vaak als experts worden gezien, is het prettig om goede adviezen over meertalige opvoeding te kunnen geven.

Het doel bij dit thema is dan ook om pm'ers informatie en tips te geven over de meertalige opvoeding thuis, zodat je als pm'er ouders hiermee kunt helpen.

Samenvatting

De belangrijkste punten zijn:

- de thuistaal is belangrijk, ook voor het leren van een nieuwe taal. Ouders kunnen deze het beste veel blijven gebruiken met hun kind;
- ouders kunnen meerdere talen thuis gebruiken als ze deze willen leren aan het kind. Een plan hiervoor maken is handig;
- ouders kunnen het best een taal gebruiken met hun kind waarin ze zich goed uit kunnen drukken. Dit kan de taal van de kinderopvang zijn, maar dit hoeft niet;
- andere mensen in de omgeving van het kind kunnen helpen met het leren van een taal. Als familieleden niet in de buurt wonen, kan videobellen leuk zijn;

- het komt soms voor dat kinderen hun thuistaal niet meer willen spreken, maar bij de taal van de kinderopvang blijven. Ouders kunnen hun kind dan beter niet dwingen om de thuistaal te gebruiken, maar zelf kunnen ze deze beter wel blijven spreken thuis;
- het is handig als pm'ers bij het kennismakingsgesprek al vragen welke ouders de talen thuis spreken. Als thuis een andere taal wordt gesproken dan de taal van de kinderopvang, kan dit een verklaring zijn voor waarom het kind nog erg stil is.

Welke taal/talen kan een ouder het beste met het kind spreken?

Een kort en makkelijk antwoord op deze vraag is: de taal die een ouder zelf het beste spreekt! Dan is het taalaanbod aan het kind van goede kwaliteit. Hier kunnen soms wel meerdere factoren in meespelen, vooral als de ouders meerdere talen spreken. Welke talen ouders het best kunnen spreken met hun kind ligt aan verschillende zaken:

- Welke taal of talen spreken de ouders?
- Hoe goed kunnen de ouders zich uiten in deze taal?
- Hoe vaak wordt een taal verder in de omgeving van het kind gebruikt?

Het belangrijkste is om thuis een rijk taalaanbod te geven. Dit lukt het beste in de taal of talen waarbij de ouders zich het beste voelen. Een ouder kan het grootste gedeelte van de tijd dus beter zijn of haar

moedertaal of -talen spreken. Dit kan voor elke ouder een andere taal zijn, bijvoorbeeld één ouder Frans en één ouder Arabisch. Als een ouder zich ook comfortabel voelt bij een andere taal gebruiken, mag dit er als toevoeging natuurlijk bij. Vooral als die tweede taal Nederlands is in een verder anderstalig gezin, is dat heel handig: dan is de overstap naar een (deels) Nederlandstalige kinderopvang of school later een stuk minder groot. Belangrijk is om te onthouden dat, om een taal goed te verwerven, er genoeg tijd en aandacht aan interactie in die taal met het kind geschonken moet worden.

Kunnen ouders meerdere talen gebruiken met het kind?

Ja, dat kan zeker. Onderzoek laat zien dat kinderen erg snel leren welke taal ze met wie kunnen spreken. Sterker nog, [ouders wisselen ook vaak van taal](#) in het bijzijn van hun kind. Ze gebruiken dan in hetzelfde gesprek, of zelfs binnen een zin, meerdere talen. Dit mengen van talen wordt ook wel *code-switching*, of codewisseling, genoemd. Als een ouder of verzorger gewend is om meerdere talen te spreken en te codewisselen en deze talen graag aan het kind overbrengt, kan dat prima.

De ouders van het kind moeten zich er wel bewust van zijn dat er aan elke taal genoeg tijd en aandacht besteed moet worden, als ze willen dat hun kind deze verwerft. [Planting Languages](#) heeft een handig [werkboek](#) gemaakt voor ouders van meertalige gezinnen. Dit kan helpen met het

maken van een taalplan voor thuis, waarbij ouders nadenken over welke taal ze op welk moment willen aanbieden aan hun kind.

Welke aanpak kunnen ouders thuis hanteren?

Als één of beide ouders verschillende talen willen spreken tegen het kind, zijn hier [verschillende manieren](#) voor. Natuurlijk kan een ouder ervoor kiezen om spontane keuzes te maken over wanneer ze welke taal spreken, zonder hier een vaste regel voor te maken. Let hierbij wel op dat één van de talen die de ouder aan het

kind wil leren, niet 'ondergesneeuwd' raakt en weinig wordt aangeboden. Er zijn ook meer [gestructureerde aanpakken](#), die ook door pm'ers op de kinderopvang kunnen worden gebruikt. Enkele voorbeelden die de ouders ook kunnen kiezen zijn:

- *One Parent One Language (OPOL)*, één taal per ouder: elke ouder kiest ervoor één taal te gebruiken. Ééntje spreekt bijvoorbeeld Turks en de ander Frans. Of ééntje spreekt Nederlands en de ander Engels;
- Sandwich-methode: Als iets in één taal wordt gezegd, wordt dit (deels) vertaald naar een andere taal. Een ouder zegt bijvoorbeeld iets in het Japans en vertaalt dit ook naar het Nederlands;
- Eerste zin telt: Wanneer iemand een gesprek begint in één taal, wordt die taal aangehouden voor het hele gesprek. Een andere keer kan de andere taal gebruikt worden;
- Een taal gelinkt aan een activiteit: als een activiteit binnen het gezin vaak wordt uitgevoerd met veel taalgebruik, kan ervoor gekozen worden om deze aan te bieden in één taal. Bijvoorbeeld samen een wandeling maken in het Spaans, maar koken in het Nederlands. Let hierbij wel op dat dit ertoe kan leiden dat woorden die bij één activiteit horen, misschien alleen in die taal worden geleerd.

Moet een ouder een taal perfect beheersen om deze te spreken met het kind?

Een taal hoeft door een ouder niet perfect gesproken te worden om bij te dragen aan de verwerving van die taal bij het kind. Stel, een ouder spreekt Nederlands en kent daarnaast redelijk wat Engels. Soms weet hij of zij een bepaald woord niet in het Engels, maar wel in het Nederlands. Dit is dan niet zo erg, dit woord mag dan best in het Nederlands gezegd worden. Later kan de ouder dit misschien even opzoeken. Het belangrijkste is dat de ouders zich comfortabel en zelfverzekerd voelen over de taal die ze spreken tegen het kind. Als de ouder zich niet goed kan uiten in een taal en met het kind niet veel kan praten over alles wat in persoonlijke sfeer voorkomt, dan is het misschien beter om de taal te gebruiken waarin de ouder zich wel goed kan uiten naar het kind. Spreek de taal van je hart!

Moet een nieuwe taal die op de kinderopvang gebruikt wordt, ook thuis door de ouders gesproken worden?

Als de ouders zich comfortabel genoeg voelen met het spontaan praten van een nieuwe taal die op de kinderopvang wordt aangeboden, dan kunnen ze deze ook thuis gebruiken. Het komt soms alleen voor dat één of beide ouders zich niet prettig voelen bij het spreken van een taal. Zo vinden ze het misschien niet natuurlijk voelen om hun gevoelens in een taal te uiten, of ze kennen de taal niet goed genoeg om

precies te zeggen wat ze willen. Dan is het aan te bevelen om juist te blijven spreken in de taal of talen waar de ouder zich wel comfortabel bij voelt. Het is heel belangrijk voor de (taal)ontwikkeling van het kind om in ieder geval één taal goed aangeboden te krijgen. De thuistaal goed leren maakt het leren van Nederlands later ook makkelijker, omdat het kind één taal al goed beheerst. Ouders kunnen wel Nederlands op andere manieren aanbieden, zoals hieronder behandeld wordt.

Hoe verbind je de taal van de kinderopvang aan de thuissituatie, ook wanneer de ouders de taal van de kinderopvang niet (volledig) beheersen?

Als pm'er kun je materiaal en media meegeven aan ouders in de taal die ze op de kinderopvang gebruiken. Voorbeelden hiervan zijn rijmpjes en liedjes die op de kinderopvang geleerd en gezongen worden. Of de ouders kunnen een prentenboek thuis gebruiken dat ook op de kinderopvang gelezen wordt. Dan bouwt het kind met die plaatjes of dat verhaaltje dezelfde woordenschat op in beide talen. Als dit moeilijk is, is voorlezen in welke taal dan ook erg aan te raden. Er bestaan zelfs [tweetalige kinderboeken](#), voor als de

ouder wel in beide talen kan voorlezen. Daarnaast hebben de buitenlandse websites Bilingual Picturebooks en Storyweaver korte verhaaltjes in veel verschillende talen beschikbaar.

TAAL VAN DE KINDEROPVANG BIJ EEN ANDERSTALIG GEZIN

The infographic consists of four horizontal panels, each with a different background color and an illustration. The text in each panel provides a tip for supporting the child's language at home.

- Blue panel:** Illustration of a woman reading to a child. Text: "RAAD TWEETALIGE PRENTENBOEKEN OF VERTALINGEN AAN".
- Red panel:** Illustration of a boombox and musical notes. Text: "GEEF LIEDJES VAN DE KINDEROPVANG MEE NAAR HUIS".
- Yellow panel:** Illustration of a family watching TV. Text: "SAMEN TV KIJKEN MET ONDERTITELING IN DE THUISTAAL".
- Green panel:** Illustration of a woman and a child. Text: "OPPAS OF VRIENDEN UITNODIGEN DIE DE TAAL VAN DE KINDEROPVANG SPREKEN".

Bij themaweken kunnen foto's, plaatjes, boeken en kleurplaten meegegeven worden die bij dat thema horen. De ouder kan hier dan samen met het kind mee aan de slag in de thuistaal. Dan leert het kind in alle aangeboden talen de woorden en worden de talen aan elkaar gekoppeld.

Ook kunnen ouders zoeken of er kinderprogramma's of films in de taal van de kinderopvang zijn. Dan kan het kind af en toe een stukje tv kijken in deze taal. Misschien is het mogelijk dat de ouder meekijkt met ondertiteling, dan kunnen ze het beide hebben over wat er te zien is.

Als het mogelijk is, kan het helpen als de ouders iemand kennen die de taal van de kinderopvang goed kent en deze met het kind kan spreken, zoals een oppas, of een vriend(in) of familielid.

Kunnen anderen in de omgeving van het kind bijdragen aan de taalverwerving?

Taal is vooral handig in sociale situaties, waar het kind veel met een andere persoon omgaat. Interactie en samen doelen waarmaken (jas aantrekken, iets pakken uit de kast, of samen spelen) zijn hele goede momenten om taal bij te brengen. Dit soort momenten motiveert het kind ook om zelf taal te gebruiken, omdat het nuttig is wensen over te brengen. Daarom kan het, indien mogelijk, heel goed zijn om iemand te vinden die met het kind ook buiten de kinderopvang met de taal van de kinderopvang (of de thuistaal) kan communiceren.

Dit kan op heel veel manieren:

- ouders kunnen misschien een oppas vinden die de taal van de kinderopvang kan spreken;
- het gezin heeft misschien vrienden en familieleden die de taal kennen, deze kunnen regelmatig op bezoek komen, maar als dit niet mogelijk is, werkt videobellen ook;
- het gezin kan misschien op vakantie gaan naar een land waar de taal wordt gesproken;
- leeftijdsgenoten die de taal van de kinderopvang (of juist de thuistaal) kennen, kunnen bij elkaar op bezoek en samen spelen;
- bij een taalachterstand is het mogelijk dat een vrijwilliger van de Voorleesexpress wekelijks langskomt om met het kind talig bezig te zijn, zoals boeken lezen.

Wat doe je als het kind thuis niet meer wil overschakelen naar de taal van de ouders maar bij de talen van de kinderopvang blijft?

Kinderen (en volwassenen) leren een taal alleen als ze deze willen leren. Motivatie is dus erg belangrijk bij het blijven aanbieden van een taal. Dit zal niet zo snel een probleem zijn wanneer de ouders de taal van de kinderopvang zelf niet (kunnen) spreken, aangezien het kind dan de thuistaal nodig heeft om met de ouders te communiceren. Echter, een kind wil misschien de thuistaal niet meer spreken, als de ouders ook de taal van de kinderopvang goed kennen. "Iedereen spreekt toch Nederlands", kan het kind denken. Zo'n '[geen-zin periode](#)', waar

de motivatie om een taal te spreken is afgenomen, komt vaker voor bij meertalige kinderen. Het is dus belangrijk om ouders een hart onder de riem te steken en uit te leggen dat dit tijdelijk is, zolang er maar vastgehouden wordt aan de thuistaal.

Het advies aan ouders is dus om zelf consistent de thuistaal te blijven gebruiken, maar niet boos te worden op hun kind als het dat niet doet. Dat zorgt er alleen voor dat de thuistaal met negatieve gevoelens wordt geassocieerd. Het kan daarnaast een goed idee zijn om het kind in contact te brengen met andere sprekers van de thuistaal. Misschien hebben de ouders familieleden of vrienden die geregeld langs kunnen komen. Als deze niet langs kunnen komen, werkt regelmatig videobellen ook goed.

Ouders kunnen ook, zonder boos te worden, praten over waarom hun kind een taal niet wil spreken. Dit geeft de kans uit te leggen waarom hun thuistaal zo waardevol is om te spreken. Op vakantie met opa en oma kunnen praten en nieuwe vrienden maken is al heel leuk, en aan talen zitten andere verhalen, culturen en gebruiken verbonden. Een thuistaal is groter dan alleen thuis!

Wanneer breng je de thuistaalsituatie als pm'er ter sprake?

Het kan heel handig zijn om vanaf dag één dat het kind naar de kinderopvang komt, een beeld te hebben van de talen waaraan het kind wordt

blootgesteld, en welke ouder welke talen kent en gebruikt. Dit kan bijvoorbeeld al ter sprake komen tijdens een intakegesprek. Het is goed om de taalachtergrond van het kind te kennen, omdat dit context geeft aan de taalontwikkeling van het kind. Als een kind op de kinderopvang de eerste weken of maanden weinig Nederlands gebruikt, dan is dit een stuk minder zorgwekkend als deze taal thuis niet wordt aangeboden. Het kind gaat dan misschien door een '[stille periode](#)'. Als een kind thuis wel Nederlands te horen krijgt, is de oorzaak iets anders. Is het kind verlegen? Of is er een taalachterstand?

Het kan hierbij ook helpen om de ouders te vragen welke taal of talen het kind thuis gebruikt, en wat voor woorden of zinnen hij of zij dan gebruikt. Als het taalgebruik thuis goed lijkt te verlopen, dan duidt het sneller op verlegenheid of een stille periode in plaats van op een daadwerkelijke taalachterstand. Natuurlijk kan het ook gewoon helpen om meer te weten over de taalsituatie waarin het kind opgroeit, al is het maar om een paar woorden te leren waarmee het kind op zijn of haar gemak gesteld kan worden, of om aan ouders te laten zien dat er ruimte is voor hun talen. Laat ouders weten dat ze gerust vragen kunnen stellen aan de pm'ers!

Voorbeeldscenario

De ouders van Manisha (3 jaar) komen uit India en zijn enkele jaren geleden voor hun werk naar Nederland verhuisd. Thuis spreken ze voornamelijk Hindi en Engels. Ze kunnen beide wel een beetje

Nederlands en hebben hier les in gehad, maar ze spreken het niet vloeiend. Ze willen wel dat hun dochter goed Nederlands leert, dus brengen ze haar meerdere dagen per week naar de kinderopvang. Ze vragen zich alleen wel af of ze het Nederlands ook thuis met haar moeten oefenen. Ze zijn bang dat hun Nederlands niet goed genoeg is. Zou de pm'er moeten adviseren om Nederlands met Manisha te spreken? En welke andere mogelijkheden zijn er om Nederlands aan te bieden?

Het belangrijkste voor Manisha is dat de ouders de talen met haar spreken waarin ze zich het best kunnen uitdrukken. Spontane grappen maken, praten over wat ze hebben gedaan die dag, hun gedachten en gevoelens goed kunnen uiten zijn allemaal belangrijk voor Manisha's (taal) ontwikkeling. De ouders kunnen dus het beste vooral Engels en Hindi blijven spreken met Manisha. Als ze zich goed voelen bij af en toe ook iets in het Nederlands zeggen, dan kan dat hier en daar ook gedaan worden. Dat hoeft niet perfect. Ze kunnen bijvoorbeeld samen een film kijken die is ingesproken in het Nederlands, met ondertiteling in een andere taal. Dan weet iedereen waar de film over gaat, en kan er over gesproken worden in de thuistalen (Engels en Hindi). Manisha kan dan het Nederlands van de film koppelen aan de thuistaal. De pm'er kan ook prentenboeken en liedjes van de kinderopvang meegeven. Pm'ers Desiree en Marieke vertellen wat zij zouden adviseren in deze situatie in deze video.

BEKIJK DE CASUSCLIP

Meer informatie

Bilingual-picturebooks.org: website waar gratis tweetalige prentenboeken te downloaden zijn. De twee talen kunnen door gebruikers geselecteerd worden.

[De Voorleesexpress](#): vrijwilligershulp voor jonge kinderen met een taalachterstand.

[Kind en Taal](#): informatie over de taalontwikkeling bij kinderen, inclusief meertaligheid.

[Kletsheads Podcast](#)

Meertalig.nl: [Meertalig opvoeden - Voorwaarden voor succes](#)

Meertaligheid.be: [Meertalig opvoeden](#)

Nik Nak: [tweetalige boekjes](#)

[Ouders.nl](#): vraagbaak over taal en meertaligheid

plantinglanguages.com

Taalcanon: ["Moeten allochtone ouders Nederlands praten met hun kinderen?"](#) door Folkert Kuiken.

Thema 5: Meertaligheid in de kinderopvang: methoden en beleid

Inleiding

Wat zijn de voordelen van het aanbieden van meerdere talen op de kinderopvang?

Welke methoden zijn er om twee talen aan te bieden? En wat zijn de voor- en nadelen?

Hoe laat je meerdere talen en culturen aan bod komen in de inrichting van de kinderopvang?

Is het erg als ik wissel tussen de twee talen, ook al is het beleid dat ik één taal spreek?

Hoe kan een VVE-indicatie samengaan met de meertalige kinderopvang?

Voorbeeldscenario

Meer informatie

Inleiding

In veel kinderopvangorganisaties is Nederlands de voertaal. Toch groeit de belangstelling voor het aanbieden van meerdere talen in de kinderopvang. Maar hoe doe je dit dan? Waar begin je? Er is veel informatie te vinden over tweetalig onderwijs. Deze informatie is niet altijd te vertalen naar tweetaligheid in de kinderopvang.

In dit artikel krijg je aandachtspunten voor bij het invoeren van tweetaligheid in de kinderopvang. Je leest onder andere welke voordelen er zijn voor het aanbieden van meerdere talen en welke methoden er zijn voor een meertalige kinderopvang.

Samenvatting

De belangrijkste punten zijn:

- door spel en interactie ontwikkelen kinderen naast taalbegrip ook taalproductie;
- er zijn verschillende methoden om meerdere talen op de kinderopvang aan te bieden: elke pm'er kan één taal spreken, één van de pm'ers kan beide talen spreken, vaste activiteiten kunnen in één taal worden gedaan, of dingen kunnen in één taal gezegd worden en dan herhaald worden in een andere taal. Al deze methoden hebben hun voor- en nadelen;

- deze methoden hoeven niet heel strikt aangehouden te worden: soms komt het beter uit om een taal tegen het kind te spreken die ze kennen en waar ze zich veilig bij voelen;
- laat een kind zelf bepalen in welke taal hij/zij jou aanspreekt. Een kind is vaak nog volop in ontwikkeling met de meertaligheid en daardoor nog niet zo bewust mee bezig op welke momenten het jou in een bepaalde taal moet aanspreken. Je kunt een kind wel positief stimuleren om in een bepaalde taal te spreken.

Wat zijn de voordelen van het aanbieden van meerdere talen op de kinderopvang?

Mensen van over de hele wereld zijn tegenwoordig met elkaar verbonden. Ze kunnen met elkaar handelen en communiceren. Hierdoor is het steeds belangrijker geworden om meerdere talen goed te beheersen. In het voortgezet onderwijs worden daarom vreemde talen aangeboden, maar hier wordt dan pas op een relatief late leeftijd aandacht met huiswerk en opdrachten. Dit terwijl jonge kinderen sneller een taal verwerven. Een nieuwe taal wordt dan nog spontaan verworven, terwijl kinderen de wereld aan het ontdekken zijn. **Ze zijn nog niet zo bang om fouten te maken in een taal, waardoor ze meer oefenen.**

Op de kinderopvang beginnen met het aanbieden van een nieuwe taal kan dus veel helpen met het verwerven hiervan. Daarnaast is het ook vooral nog heel leuk, ook al wordt een kind niet gelijk vloeiend in de nieuwe taal! Meer voordelen van meertaligheid zijn te vinden bij het thema over de [meertalige ontwikkeling](#).

Welke methoden zijn er om twee talen aan te bieden?

Er is niet één standaardmethode voor de tweetalige kinderopvang. Het doel van het aanbieden van meertaligheid bepaalt welke methode je kiest. Is dit doel:

- het zo goed mogelijk verwerven van de nieuwe taal;
- een leuke kennismaking met de nieuwe taal door zingend en spelend woordjes te leren;
- kinderen leren dat er meer talen zijn dan degene die zij gebruiken, bijvoorbeeld die van andere kinderen op de groep?

Hoe meer je de nieuwe taal op de kinderopvang door de dag heen aanbiedt, hoe meer kinderen deze oefenen. Daarnaast biedt een methode structuur en houvast aan, voor zowel de pm'er als het kind. Het is dan namelijk voorspelbaarder welke taal gebruikt wordt. Hieronder worden een aantal methoden genoemd, met daarbij de voor- en nadelen van elke methode.

TWEE TALEN AANBIEDEN

ONE TEACHER ONE LANGUAGE

ELKE PM'ER SPREEKT EEN ANDERE TAAL

SANDWICHMETHODE

HET ENGELS WORDT ALTIJD VERTAALD NAAR HET NEDERLANDS

TAALROUTINE

VASTE TAAL BIJ EEN VASTE ACTIVITEIT

ACTIVITEITENPROGRAMMA

ENGELS AANBIEDEN MET EEN POP OF MET MUZIEK

Eén taal per pm'er

In het Engels wordt deze methode vaak One Teacher, One Language (OTOL) genoemd. Het idee is dat, in het geval dat er twee pm'ers op een groep staan, elke pm'er een andere taal spreekt. Idealiter spreekt een pm'er elke dag dezelfde taal bij deze methode. Op deze manier leren de kinderen iedere pm'er te associëren met één taal. Zo zullen ze ook leren om vooral die taal tegen die pm'er te spreken.

Het kan natuurlijk ook voorkomen dat een pm'er afwezig is en dat iemand moet invallen die gebruikelijk een andere vaste taal heeft. Als dit een korte tijd is, kan je kiezen om tijdelijk de nieuwe taal niet aan te bieden, of om alleen op een specifieke momenten de taal aan te bieden, zoals in de kring met een handpop die de andere taal spreekt, of met bepaalde liedjes of spelletjes. Bij een langere afwezigheid van de anderstalige pm'er, kan er beter gezocht worden naar een ander persoon die de nieuwe taal aanbiedt, of kan de overgebleven pm'er zelf per dagdeel of activiteit wisselen van taal.

Voordelen	Nadelen
+ Het is voor het kind duidelijk wanneer welke taal gesproken wordt.	- Kinderen die veel in contact komen met een bepaalde pm'er worden meer blootgesteld aan een specifieke taal; - als één pm'er uitvalt is het lastig om twee talen aan te bieden volgens deze methode.

Er is ook nog een aangepaste versie van de OTOL-methode, waarin één van de pm'ers wel van taal wisselt. Meestal wordt de omgevingstaal, zoals Nederlands, door alle pm'ers gesproken, waardoor dit de 'hoofdtal' wordt, terwijl één of enkele pm'ers deze taal afwisselen met nog een andere taal, zoals Engels.

Eentalige en meertalige pm'ers

Soms is het op de kinderopvang waar je werkt niet zo handig om één pm'er de hele tijd de nieuwe taal te laten spreken. Misschien is het plan om één van de talen, vaak Nederlands, meer uren per dag aan te bieden dan de andere taal. Dan is een alternatief dat één pm'er altijd Nederlands spreekt, terwijl de ander beide talen afwisselt. Zo blijft er een 'hoofdtal' waar meer uren per dag aan worden besteed.

Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> + Kinderen die de hoofdtal kennen, voelen zich op hun gemak bij beide pm'ers, omdat beide pm'ers deze taal spreken; + het aanbod in de hoofdtal, zoals het Nederlands, blijft het grootst, maar alle kinderen krijgen wel evenveel aanbod in de andere taal. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kinderen zijn minder genoodzaakt om de nieuwe taal te leren begrijpen. Hierdoor zullen ze het ook minder snel leren; - kinderen die veel in contact komen met de meertalige medewerker worden meer blootgesteld aan de nieuwe taal.

Een externe organisatie inschakelen

Het is mogelijk om een extern persoon of een externe organisatie het Engels te laten verzorgen. Er komt dan regelmatig iemand op de groep die gespecialiseerd is in het leren van een vreemde taal aan jonge kinderen.

Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> + Pm'ers hoeven zelf geen kennis van en over de nieuwe taal te hebben; + er is een vast en afgekaderd moment voor het Engels gelinkt aan de externe begeleider. 	<ul style="list-style-type: none"> - Er wordt relatief weinig in de nieuwe taal aangeboden op de kinderopvang; - het inschakelen van een externe organisatie kost geld; - kinderen moeten aan een externe begeleider wennen.

Een taal koppelen aan een vast moment

Door een activiteit altijd in een bepaalde taal te ondernemen, leert het kind de taal te koppelen aan deze activiteit. Hierdoor zal het kind de taal op het moment van de activiteit verwachten, waardoor het de bijbehorende woorden sneller leert en misschien de taal zelf ook gebruikt tijdens deze activiteit. Je zou een nieuwe taal op de kinderopvang kunnen koppelen aan het vaste kringgesprek, het eetmoment, bepaalde spelletjes of tijdens het zingen van liedjes in de andere taal. Misschien kan er een handpop bijgepakt worden die altijd in de andere taal spreekt. Er zijn ook speciale programma's beschikbaar die op een dergelijke manier een nieuwe taal aan vaste momenten koppelen.

Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> + Het is voor het kind duidelijk wanneer welke taal gebruikt wordt; + alle kinderen worden evenveel blootgesteld aan deze taal. 	<ul style="list-style-type: none"> - Als een kind de activiteit niet leuk vindt, kan het een negatieve associatie met de taal die daarbij gebruikt wordt krijgen; - het kind leert vooral woorden die horen bij de activiteit in de ene taal en woorden die horen bij de andere activiteit in een andere taal.

De sandwich-methode

In de sandwich-methode wordt alles wat er in de ene taal (bijvoorbeeld Engels) wordt gezegd eerst in het Nederlands gezegd en na de Engelse vertaling weer in het Nederlands herhaald. Zo wordt bijvoorbeeld "tijd om naar buiten te gaan" gevolgd door "time to go outside", en dan weer herhaald in het Nederlands, wanneer je met het kind praat.

Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> + Door het vertalen kan ieder kind begrijpen wat er wordt gezegd, ongeacht hoe goed ze de nieuwe taal begrijpen; + kinderen kunnen zich meer op hun gemak voelen omdat alles ook in de taal gezegd wordt die zij goed begrijpen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kinderen zijn minder genoodzaakt om de nieuwe taal te leren begrijpen.

Deze methoden voor een meertalige kinderopvang, en hoe je dit in de inrichting van de opvang terug kan laten komen, worden ook behandeld in deze kennisclip.

BEKIJK DE KENNISCLIP

Hoe laat je meerdere talen en culturen aan bod komen in de inrichting van de kinderopvang?

Talen zijn niet alleen aanwezig door ze te spreken. Ook in de inrichting van de kinderopvang kun je er op verschillende manieren voor zorgen dat kinderen met meerdere talen in aanraking komen, hun eigen thuistaal herkennen, en leren dat er veel verschillende talen en culturen bestaan. Dit zorgt voor een verdere nieuwsgierigheid en acceptatie van kinderen met een andere taal- of culturele achtergrond. Voorbeelden van hoe je dit op de groep doet, zijn:

- speelhoeken aankleden met spullen van verschillende culturen. Vraag bijvoorbeeld of ouders oude kleding en spullen van thuis willen meegeven, die bij hun cultuur horen. Dit kunnen ook lege verpakkingen van voedingsmiddelen of (nep)geld uit verschillende landen zijn voor het winkeltje spelen. Ook al kunnen de kinderen nog niet lezen, de andere verpakkingen stellen hen bloot aan verschillende talen en culturen;
- tweetalige prentenboekjes aanbieden om

voor te lezen. Deze zijn te koop via [Nik Nak](#) of gratis te downloaden via [Bilingual Picturebooks](#) of Storyweaver.

- liedjes en versjes in meerdere talen laten horen. De Engelse website [Mama Lisa's World](#) heeft een overzicht van kinderliedjes in meerdere talen, zoals 'Hansje Pansje Kevertje', 'Twinkel Twinkel Kleine Ster', 'Hoofd, Schouders, Knie en Teen', verjaardagsliedjes, en nog veel meer;
- er kunnen posters met plaatjes voor thema's gemaakt worden, waarop ook in meerdere talen de namen van de voorwerpen geschreven kunnen worden. Ook kan 'welkom' in meerdere talen op de deur gehangen worden. Dat is ook fijn voor de ouders.

Is het erg als ik wissel tussen de twee talen, ook al is het beleid dat ik één taal spreek?

Nee, wisselen tussen talen is helemaal oké. Sterker nog, in sommige situaties is het zelfs een goed idee om te wisselen tussen talen, omdat dat meer ruimte

geeft om bij te dragen aan het welbevinden van kinderen. Misschien moet een kind getroost worden in een bekende taal, of wil je iets goed uitleggen. Als er te strikt vastgehouden wordt aan het gebruik van de andere taal, kunnen kinderen zich onprettig gaan voelen. Hierdoor worden de kinderen ook minder gemotiveerd en willen ze minder graag meedoen.

Enige nuancering is hier op zijn plaats. Om kinderen een nieuwe taal te leren is het van belang om duidelijk te maken wanneer welke taal gebruikt wordt. Als kinderen merken dat het ook goed is om hun eerste taal te spreken, zullen ze niet worden uitgedaagd om die te spreken en snel terugvallen op die taal. Dus neem als leidraad om vast te houden aan de afgesproken taal om de hele groep aan te spreken. Als het een kind erg helpt om in de andere taal aangesproken te worden, kan het geen kwaad om dat te doen. Het is niet de bedoeling om een kind negatief aan te spreken als het wisselt van taal. Kleine kinderen doen dit niet bewust. Het wisselen van talen gaat automatisch en hoort bij de taalontwikkeling.

MEER TALEN EN CULTUREN OP DE KINDEROPVANG

Hoe kan een VVE-indicatie samengaan met de meertalige kinderopvang?

Veel kinderen met een VVE-indicatie hebben deze omdat ze thuis een andere taal dan het Nederlands spreken. Uit het onderzoek van [Project MIND](#) bij meertalige kinderopvangcentra zijn geen negatieve gevolgen van de ontwikkeling van het Nederlands gevonden, ook niet bij kinderen die thuis geen Nederlands spraken en hoorden. Hun taalontwikkeling verliep hetzelfde als bij kinderen die naar een eentalige kinderopvang gingen. Een aandachtspunt bij deze uitkomst is wel dat er vooral kinderen van hoogopgeleide ouders naar een meertalige kinderopvang gingen, dus we weten nog niet of dit geldt voor kinderen met praktisch opgeleide ouders.

Voorbeeldscenario

Anne is drie jaar oud. Op de kinderopvang waar zij komt, wordt zowel Engels als Nederlands gesproken. Er is op de kinderopvang afgesproken dat tijdens het eetmoment Engels met de kinderen wordt gesproken. Een medewerker vraagt aan Anne wat ze vandaag mee heeft als eten. Anne kijkt omlaag naar haar brood en is even stil. *“Bread with pindakaas”*.

Hoe en in welke taal kan de medewerker volgens jou het best reageren en waarom? Corrigeren? Nederlands praten? Zowel Nederlands als Engelse woord herhalen? Iets anders?

Anne probeert hier in het Engels te praten, maar heeft in haar Engelse zin een Nederlands woord gebruikt. Dit kan komen omdat ze het Engelse woord voor pindakaas niet kent, of omdat ze haar talen graag door elkaar gebruikt en nog de ‘regel’ moet leren dat tijdens het eetmoment alleen Engels wordt gesproken. Beide is geheel normaal en niet erg, ze doet haar best en dat kan de pm’er alleen maar aanmoedigen. Corrigeren is dus niet verstandig. De pm’er kan wel verder praten in het Engels, maar kan indien nodig het Nederlands herhalen. “Oh, that is right! You’re eating bread with peanut butter! Pindakaas is peanut butter. Do you like peanut butter?” Een positieve reactie en geïnteresseerd het gesprek verder voeren helpt met het zelfvertrouwen van het kind.

Meer informatie

Baker, C. (2014). A parents’ and teachers’ guide to bilingualism. Multilingualism Matters Ltd.

[In de Overtuin](#): website met vooral Nederlandse kinderliedjes, maar ook enkele liedjes in meerdere talen.

[Kijkwijzer – Thuistaal in een Krachtige Leeromgeving](#): lijst met aandachtspunten om ruimte te maken voor de talen van het kind in de kleuterklas. Kan dienen als inspiratie voor de kinderopvang.

[MamaLisa.com](#): Website met kinderliedjes in talen over de hele wereld (Engels).

[Meertalig.nl](#): vragen over het beleid voor meertaligheid in het onderwijs.

[Peuterspeelzaal en Taal](#): bevat onder andere ideeën voor taalspelletjes.

Project MIND (2021). [Meertaligheid in dagopvang. Een onderzoek naar de effecten van het gebruik van twee talen op het kinderdagverblijf](#). Universiteit van Amsterdam.

Schaerlaekens, A. (2016). De taalontwikkeling van het kind (2de ed.). Noordhoff.

Verder lezen

Boeken

Baker, C. (2014). *A parents' and teachers' guide to bilingualism*. Multilingualism Matters Ltd.

Bourgogne, A. (2013). *Be Bilingual: Practical Ideas for Multilingual Families*

Gielen, S. & Işçi, A. (2015). *Meertaligheid: een troef!* Abimo.

Nik Nak: tweetalige boekjes voor kinderen

Schaerlaekens, A. (2016). *De taalontwikkeling van het kind* (2de ed.). Noordhoff.

Documenten

[Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters \(BAK\):](#)

handreiking en placemats met woorden die voor kleuters belangrijk zijn om te leren. Kan ook gebruikt worden ter inspiratie voor themaweken op de kinderopvang.

Bureau Kwaliteit Kinderopvang: [Dossier Taalontwikkeling in de Kinderopvang](#)

Kennisdossier: [Antwoorden op vragen over omgaan met meertaligheid in het onderwijs in het Nederlandse taalgebied](#)

[Kijkwijzer - Thuis taal in een Krachtige Leeromgeving:](#) lijst met aandachtspunten om ruimte te maken voor de talen van het kind in de kleuterklas. Kan dienen als inspiratie voor de kinderopvang.

[LUCIDE toolkit Meertaligheid in het Onderwijs:](#) tips en praktijkvoorbeelden over meertaligheid in het onderwijs. Kan als inspiratie dienen voor op de kinderopvang.

Project MIND (2021). [Meertaligheid in dagopvang. Een onderzoek naar de effecten van het gebruik van twee talen op het kinderdagverblijf.](#) Universiteit van Amsterdam.

[Talensensibilisering bij kleuters: tips voor de klas- en schoolpraktijk](#)

Informatieve websites

[Expertisecentrum Kinderopvang:](#) bruikbare website met tools voor pedagogisch medewerkers

[Habilnet.org:](#) informatie over meertaligheid.

[Kind en Taal.nl:](#) website over met veel informatie en adviezen over de taalontwikkeling bij kinderen, inclusief meertaligheid.

[Meertalig.nl](#): Nederlandse website met veel informatie en tips over meertaligheid. Ook handig voor ouders.

[Meertaligheid.be](#): Belgische website over meertaligheid.

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid: [Richtlijnen Taalontwikkeling](#)

[Ouders.nl](#): vraagbaak over taal en meertaligheid.

[Peuterspeelzaal en Taal](#): bevat onder andere ideeën voor taalspelletjes.

[Planting Languages](#): Website met brochures en een werkboek voor ouders die hun kind meertalig willen opvoeden.

[SLO aanboddoelen](#) taal voor peuters:
[inhoudsdoelen pre-fase Nederlands](#)

SLO overzicht Kindvolgsystemen: [observatie-instrumenten voor peuters](#)

[SLO thema-pagina 'het jonge kind'](#): veel informatie over het curriculum voor jonge kinderen (2-7 jaar), zowel de pre-fase als op de basisschool.

[SLO thema-pagina 'meertaligheid'](#)

Overig

[Bilingual-picturebooks.org](#): website waar gratis tweetalige prentenboeken te downloaden zijn. De twee talen kunnen door gebruikers geselecteerd worden.

[De Voorleesexpress](#): vrijwilligershulp voor jonge kinderen met een taalachterstand.

[In de Overtuin](#): website met vooral Nederlandse kinderliedjes, maar ook enkele liedjes in meerdere talen.

[Kletsheads Podcast](#): een podcast over meertaligheid, waarin een taalwetenschapper praat met andere onderzoekers, vakmensen en meertalige kinderen.

[Leer Kinderen Talen](#): een app voor kinderen van 2 tot 7 jaar om woorden in enkele talen te leren, waaronder Nederlands en Engels.

[MamaLisa.com](#): Website met kinderliedjes in talen over de hele wereld (Engels).

[Prentenboeken in Alle Talen](#): Audio-vertalingen van Nederlandse prentenboeken. Alleen de opnames zijn te vinden, het prentenboek moet apart bemachtigd worden.

[Raising Little Talkers](#): Instagram-account met tips over de talige opvoeding van kinderen (Engels).

[Storyweaver](#): Engelse website met gratis korte prentenboeken in veel verschillende talen (account nodig).

Dankwoord

De Toolbox Meertaligheid in de Kinderopvang is ontwikkeld door het team van Project MIND aan de Universiteit van Amsterdam. Deze is gefinancierd door de populariseringsprijs van de Landelijke Onderzoeksschool Taalwetenschap en gepubliceerd in samenwerking met projectgroep Het Jonge Kind van SLO. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Wij willen allen bedanken die hebben meegewerkt in de totstandkoming van deze toolbox, in het bijzonder de pedagogisch medewerkers Marieke Gerritzen en Desiree Pover, Marga van Mil-Leijtens, logopedist en adviseur meertaligheid bij 1801 jeugd en onderwijsadvies, en Annika de Haan van Expertisecentrum Kinderopvang.

Colofon

© 2022 Project MIND, Universiteit van Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag voor commerciële doeleinden worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door druk, fotokopie, microfilm, opnamen of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Auteurs:

Tessel Stam, Karin van den Berg

Project MIND:

Darlene Keydeniers MA, Anne-Mieke Thieme MA,
Dr. Josje Verhagen, Eva Vos MSc,
Prof. dr. Folkert Kuiken, Dr. Suzanne Aalberse,
Dr. Sible Andringa

Eindredactie en realisatie:

Projectgroep Het Jonge Kind van SLO:
Gäby van der Linde-Meijerink, Martin Klein Tank

Vormgeving:

Kemari, Enschede

Het MIND-team:
Meertaligheid in dagopvang

*Een onderzoek naar de effecten van het gebruik van twee talen
op het kinderdagverblijf Universiteit van Amsterdam*

Contact

SLO

T +31 (033) 4840 840

E info@slo.nl

www.slo.nl